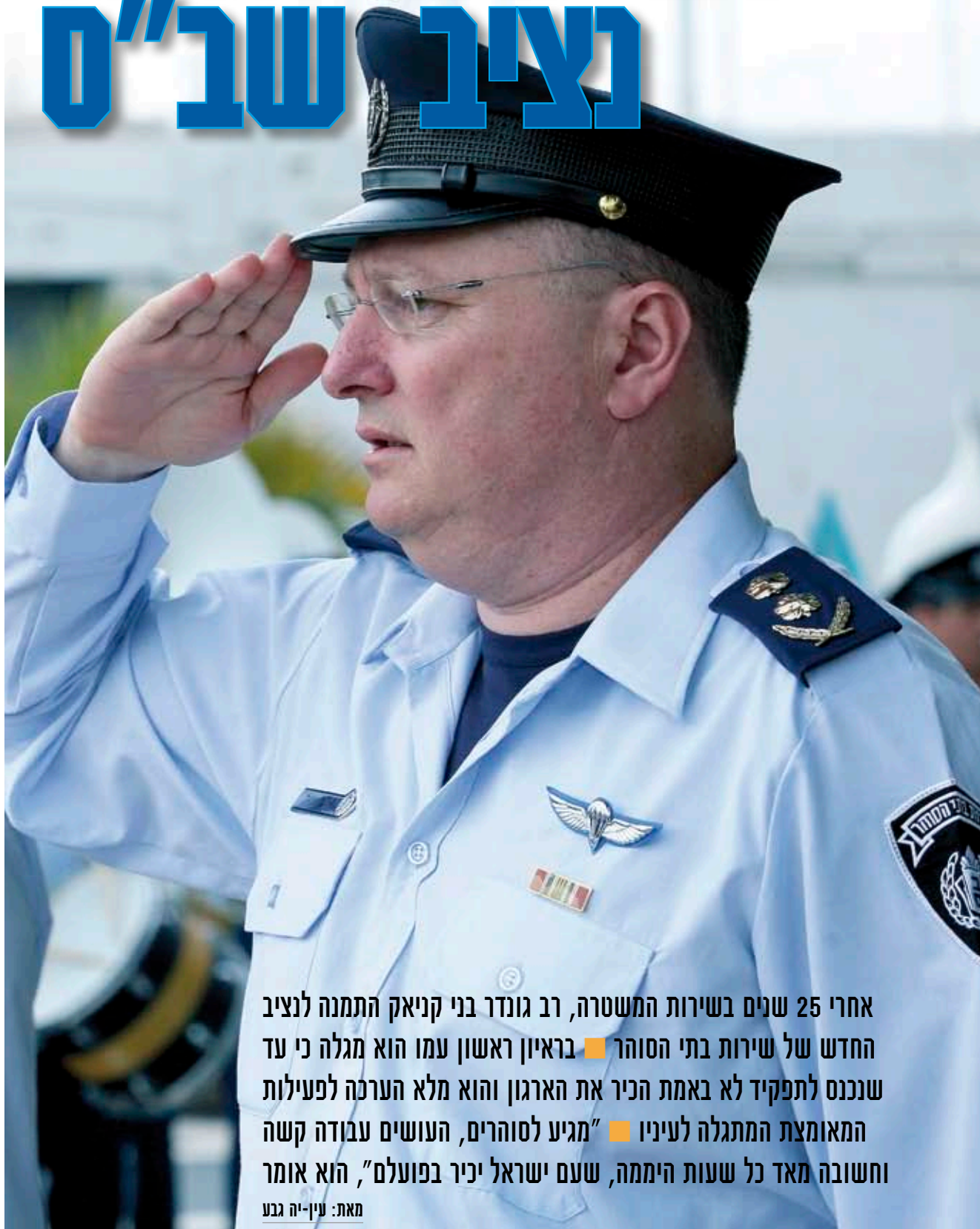

אני גאה להיות נציב שב"ס

אחרי 25 שנים בשירות המשטרה, רב גונדר בני קניאק התמנה לנציב החדש של שירות בתי הסוהר ■ בראיון ראשון עמו הוא מגלה כי עד שנכנס לתפקיד לא באמת הכיר את הארגון והוא מלא הערכה לפעילות המאומצת המתגלה לעיניו ■ "מגיע לסוהרים, העושים עבודה קשה וחשובה מאד כל שעות היממה, שעם ישראל יכיר בפועלם", הוא אומר

מאת: עין-יה גבע

מתייעצים, נפגשים ומשתפים פעולה. אנחנו ביחסים טובים מאוד. בהזדמנות זו אבקש לברך אותו על המינוי לראש מינהל האוכלוסין במשרד הפנים."

בשב"ס עוסקים בחינוך

השבועות הראשונים של רב גונדר בני קניאק בתפקידו רצופים במפגשים, בסידורים במתקני שב"ס, באיסוף מידע ובעיקר בהיכרות עם אנשי השטח. רוב שנותיו שירת קניאק כאיש צבא ומשטרה, ובתפקידו האחרון היה סגן המפקח"ל. הוא בעל תואר ראשון בלימודי המזרח התיכון וקרימינולוגיה מאוניברסיטת בר-אילן, בעל תואר שני במנהל עסקים מאוניברסיטת באר-שבע, נשוי ואב לשלושה ילדים.

למרות ששני הארגונים - שב"ס והמשטרה - יושבים בצל המטרייה של ארגוני ביטחון, ההבדלים ביניהם גדולים מאוד בעיני קניאק, ועתה יותר מתמיד.

"כאיש משטרה ראיתי בשב"ס 'מחזיק אסירים' ותו לא. המטרה שלי היתה להוליך את העבריינים אל מאחורי סורג ובריח כמה שיותר מהר ולכמה שיותר לזמן. מבחינת השוטר, כאן זה נגמר. אבל עכשיו אני מוצא את עצמי מסתכל על פשעים דרך הקושי של האסירים, ומבין שכדי להשיג תוצאות צריך לטפל בהם. פתאום זווית הראייה הפוכה, ולעתים זה מבלבל. אני פוגש אסירים שהכנסתי לבית הסוהר ומגלה אותם מחדש. הפעם אני מתייחס אליהם כאל מי שזקוקים לשיקום - היבט שכמובן לא קיים במשטרה.

"בשב"ס עוסקים בחינוך. 2,000 אסירים לומדים אצלנו במסגרות לימוד שונות: לימוד השפה העברית - לעולים חדשים, השלמת השכלה לאסירים בכלל ולנעדרים בכלל 'אופק' בפרט, שיקום רתי - באמצעות מדרשות תורה, ואף השכלה מקצועית. לפי סוג העבירה וצרכי האסיר אנחנו נותנים גם מענה טיפולי. במישור הזה מטפלים בבעיות של אלימות, אלימות במשפחה, התמכרויות ואפילו בעברייני תאונות דרכים שלעתים סובלים מהלם. העשייה בשב"ס מרובה, ונובעת מראיית האסיר כאדם שעשה טעות נענש ועתה עליו לשלם את חובו לחברה. האחריות שלנו היא שהאסיר ילמד להיות מועיל יותר כאדם וכאזרח ולתרום לחברה. שב"ס משקיע בזה הרבה מאוד כסף ומחשבה."

רמת הטיפול המקצועי וההשקעה האין-סופית בשיקום, הוא מודה, הדהימו והפתיעו אותו. 2,200 אסירים שעובדים מדי יום שמונה שעות במפעלים תעשייתיים ומקבלים שכר - בעיניו זה תהליך חינוכי ממדרגה ראשונה. "אלה אנשים שמעולם לא עבדו בעבודה חוקית, והכסף שהם מרוויחים מופנה גם לסיוע למשפחות שלהם. אני רואה את שב"ס בראש ובראשונה כארגון חברתי, ורק אחר כך כארגון בטחוני. תפקידנו הוא בראש ובראשונה להגן על האזרחים באמצעות החזקת האסירים, מימוש

שלושה חודשים לאחר שנכנס לתפקיד, הנציב החדש של שירות בתי הסוהר, רב גונדר בני קניאק, עדיין מתרגש. הוא מקווה שההתרגשות לא תעבור מהר ומדבר על עבודה עם "ברק בעיניים", ולא רק בעבודתו שלו. הוא כבר הוגה תוכניות איך לטפח ולשמר את ההתלהבות, הדבקות והקשר של אנשי הסגל לארגון שלהם.

אחרי 25 שנה בשירות המשטרה ועל אף הקרבה המסוימת שהיתה לו בשנים האלה לשב"ס, מגלה קניאק כי היכרותו עם הארגון היתה בסך הכל שטחית. "למעשה", הוא אומר, "לא הכרתי את שב"ס. קיבלתי לידי ארגון שעבר שינויים ותהפוכות: שירות בתי הסוהר קיבל לידי את בתי הסוהר הצבאיים ובתי המעצר המשטרתיים, והוטלו עליו משימות מבצעיות חדשות שלא היו לו בעבר. כמו כן, הארגון גדל מ-3,200 ל-7,100 אנשי סגל ומ-10,000 ל-24,000 אסירים."

הנציב החדש הוא איש רהוט, שאינו מבזבז מילים אך גם אינו חוסך בהן, בתארו את החוויה שהוא עובר עם כניסתו לתפקידו החדש. "אני פשוט נדהם מכל הנעשה כאן ומעריך זאת מאוד. לא שיערתי לאן מגיעות היכולות של שירות בתי הסוהר". הבעיה היא, לדבריו, שהציבור הרחב אינו יודע מספיק על שירות בתי הסוהר, מה פועלו ואילו אנשים איכותיים משרתים בו.

מרגע שנכנס לתפקידו, קניאק הרגיש שכאן צריך להתחולל שינוי: שצריך לפרוץ את החומות ולמצוא את נקודות ההשקה והחיבור לכל בית אב בישראל. "מגיע לסוהרים, העובדים עבודה קשה 24 שעות ביממה, שעם ישראל יכיר בפועלם", הוא אומר.

התלבטת לא מעט אם לקבל את התפקיד.

"הופתעתי מאוד כשהשר דיכטר הציע לי את התפקיד. התלבטתי והפכתי בדעיון, בעיקר מכיוון שהתמודדתי על תפקיד מפקח"ל המשטרה או לצאת לעולם העסקים. על הפרק היו כמה אפשרויות, אך בסופו של דבר הגעתי למסקנה שהעבודה בשב"ס עשויה להיות מהנה, מעניינת ומאתגרת. הארגון קיבל משימות נוספות שמיצבו אותו במקום ראוי בחברה הישראלית. ההתעצמות הדרמטית שלו והתפנית שעבר בשנים האחרונות, בזכות הנציב הקודם, הגבירו בי את הרצון להיענות לבקשה: ככל שהמשוכה גבוהה יותר - אני נוטה להתאמץ יותר לעבור אותה. החלטתי שאקדיש ארבע שנים נוספות למדינה."

ראש הממשלה והשר לבטחון הפנים הודיעו לך שאתה נכנס לנעלמים גדולות.

"כל נעל קטנה כגדולה היתה שייכת למישהו. כיוון שגם הנעל שלי לא קטנה כל כך, אני חושש מכל אתגר. גנות ואני, אגב, שומרים על קשר חברי מצוין: מדברים פעמיים-שלוש בשבוע,

”אני רואה את שב"ס בראש

ובראשונה כארגון חברתי,

ורק אחר כך כארגון בטחוני.

תפקידנו הוא להגן על החברה

ע"י החזקת האסירים”

”סוהר צריך להיות גאה, כי הוא עושה עבודה קשה וחשובה מאוד, ואנחנו צריכים לאפשר לו שקט כלכלי מצד אחד וגאווה יחידה מצד שני. הנחתי על שולחני את הנושא של שכר ותנאי שירות לסוהרים. 1,500 סוהרים מקבלים כיום שכר חודשי נמוך ביותר, שצריך בלי שום ספק להעלותו.

”מיהו סוהר? מקובל לחשוב שזהו האיש שפותח וסוגר שערים בבית הכלא. אבל סוהר צריך לשמש קצת אבא וקצת אמא לאסיר, קצת פסיכולוג, קצת מגשר בין האסיר למשפחה וקצת כלכלן - הרבה 'קצת', אך זה הרבה מאד. גיליתי אצל הסוהרים עולם עשיר. יש להם יכולת ליצור יחסי גומלין עם אנשים מורכבים הנושאים מטענים, קשיים אישיים ומרירות כלפי החברה. לסוהרים יש קשת של מיומנויות שאינה נלמדת בשום אוניברסיטה. בעיני אלה כישורים אדירים. ומיהי המדינה בעיני האסיר? היא הסוהר שעומד בתא או באגף, סמל המשמרת או מפקד האגף. הם מייצגים את המדינה שכלאה אותו שם.

”הדגל שאני תוקע בראש הגבעה הוא טיפוח הסוהרים. זו לא סיסמה. חשוב

הענישה והרחקתם מהחברה. מצד שני, אנחנו אמונים על הטיפול בהם, כדי שמי שנכנס לבית הסוהר לא ישתחרר ממנו באותו מצב. יש לנו סדרה של תוכניות ופעילויות המתאימות גם לרצידיביסטים. חשוב לי שידעו שתפקידנו לא מסתכם בהחזקת האסיר, אלא גם בטיפול בו ובשיקומו”.

לדעת הנציב, שב”ס משקף את התהליכים שעוברת החברה הישראלית. ”בתחומים של אלימות במשפחה ועברייני מין, לדוגמה, בתוך חמש שנים עלינו מ-150 אסירים ל-2,000. נוכח הגידול הדרמטי במספר עבירות המין, עובדי השירות הסוציאלי שלנו כבר נערכים להתמודד עם הנושא באמצעות הכשרות ולימודי התמחות. כמעט בכל בית סוהר היום מתקיימת פעילות שמטרתה טיפול בנושא האלימות”.

התפקיד החשוב באמת

קניאק מדבר על המעמד הציבורי של שב”ס. ”ייתכן שאנו נתפסים כארגון שנמצא בסוף שרשרת החשיבות של הארגונים הבטחוניים. אני בעצמי הייתי

ליצור אצל הסוהר חוסן נפשי כדי שיוכל להתמודד עם המטלות שלו. שהייה של 24 שעות בתוך אגף יוצרת התמודדות מורכבת מאוד עם האסירים. חשוב לי מאוד לטפח את גאוות היחידה של הסוהרים, ולא רק דרך התפקיד. בד בבד אני דורש מהם משמעת, עבודה איכותית-ערכית, ורואה בחומרה רבה שימוש בכוח. לצערי יש לנו מקרים כאלה ואנחנו מטפלים בהם בכל חומרת הדין.

”להתגאות בעבודה של אבא ואמא”

”חשוב לי גם לקרב את משפחת הסוהר לשב”ס. אנחנו מביאים את בני הסוהרים, תלמידי כיתות י”ב למשל, לביקור בבית הסוהר שבו עובדים אבא ואמא. אני רואה בזה חלק מההעצמה של הסוהרים וטיפוח הגאווה שלהם. טקס בני מצווה שהגגנו לא מזמן ליד הכותל וביקורים של סגל שב”ס בירושלים, מחברים את הסוהרים למורשת, יוצרים גאווה לאומית ומעמיקים את משמעות התפקיד שלהם כעובדי ציבור. התוכנית שלנו כוללת גם סדנאות בריאות בבתי הסוהר, שבהן מתאימים חבילה אישית לכל סוהר. חשוב לי שכל סוהר ידע שהוא חשוב לארגון כאדם, וכאמור, לא רק מבחינת התפקיד שהוא ממלא”.

”**סוהר צריך להיות גאה, כי הוא עושה עבודה קשה מאוד, ואנחנו צריכים לאפשר לו שקט כלכלי מצד אחד וגאווה יחידה וחוסן נפשי מצד שני”**

סבור כך. אני חושב שהציבור עושה עוול לשב”ס. הארגון והסוהרים עושים עבודה נפלאה וחשובה. אנחנו מחזיקים 10,000 אסירים בטחוניים - מהקשים, המסוכנים והאכזריים שמדינת ישראל ידעה מעודדה. אמנם השב”ס תפס אותם וחיילי צה”ל סיכנו את חייהם כדי להביא אותם אלינו, אבל מי שמחזיק אותם באגפים, מביא אותם לבתי המשפט וחי אתם מדי יום - אלה הסוהרים שלנו. הם אלה שצריכים להתמודד עם המורכבות של נוכחותם בכלא ועם האיום הפיזי להידקר ולהירצח. הציבור לא יודע את רוב העובדות האלו.

”אני תוהה: אם זה לא תפקיד חשוב במדינת ישראל, אז מהו תפקיד חשוב? עם ישראל צריך לדעת מה עושים הסוהרים. בנושא האסירים הפליליים, למשל, ראיתי כאן את העבריינים שחברי מהמשטרה ואני הכנסנו לבית הסוהר - חלקם מסוכנים, בעייתיים, תחבולנים וערמומיים ביותר. סוהרי הביטחון, החטו”ש וצוותי התעסוקה הם אלה שצריכים לחיות עם האוכלוסייה המורכבת הזו. אני שואל את עצמי למה אנחנו, שב”ס, לא נתפסים בעיני הציבור כפי שאנו באמת?”

נראה שאתה מתכנן לטפח את הסוהרים שעושים את העבודה הקשה הזו.

שדרוג טכנולוגי ומקצועי

קניאק מאמין שאפשר למצב את שירותו בתי הסוהר כארגון מודרני, טכנולוגי ומתקדם. "חשוב שידעו שרמת הטכנולוגיה, למשל, גבוהה מאוד בשב"ס. הארגון משרד את עצמו ללא הרף מבחינה טכנולוגית ומבחינה מקצועית. כמי שעומד בראשו, אני רוצה ארגון חזק וחכם. בתוך שנתיים נכניס לפעילות מערכת מחשוב בשם 'קידמה' שתביא לקפיצת-מדרגה טכנולוגית ותאפשר לנו לשלוט בכל משאבי הארגון בו-זמנית. משאבים כספיים, משאבים ניהוליים, ניהול בית הסוהר וכל דבר שיש בו ממד של ניהול איכותי - נכנס למערכת הזו. הפרויקט יקר, מעניין וחשוב ונמצא בשלבי פיתוח.

"חידוש אחר הוא הפיקוח הביומטרי (זיהוי ואימות על פי מאפיינים פיזיולוגיים-אישיים). אנחנו מתכננים להכניס אמצעי זיהוי כאלה לכל בתי הסוהר, ולפקח באמצעותם על תנועת האסירים בשערי הכלא. קיימות שיטות פיקוח נוספות המיועדות למנוע הברחות לבית הסוהר, כגון מערכות טכנולוגיות לאיתור סמים, טלפניה והחדרת אמל"ח. בכל מקום שבו טכנולוגיה יכולה לשמש תחליף למשאב אנושי - שם אנחנו רוצים להשקיע".

כאישי משטרה לשעבר, איך אתה מתרשם מהיכולת המבצעית של שב"ס?
"גם כאן הופתעתי. גיליתי שלשב"ס יש יכולות מבצעיות יוצאות מן הכלל. ביחידת 'נחשון' למשל, מדובר על 680 לוחמים מקצועיים שתפקידם ללוות את כל האסירים - המסוכנים והפחות מסוכנים. היחידה הזו מקבלת שבחים ממערכת בתי המשפט, מהשופטים ומהמשטרה. 'מצדה' היא יחידת ההשתלטות המבצעית של שב"ס, ופועלת בעת אירועים מורכבים במתקני הכליאה. היא מקבילה לימ"ם ומורכבת מלוחמים בעלי רמה אישית ומבצעית גבוהה מאוד. יחידת 'דרור' עוסקת במלחמה בסמים ובחיפושים אחריהם בתוך כותלי בתי הסוהר.

"ההתמודדות האחרונה שהיתה לנו בתחום המבצעי, התרחשה בעת שחרורם מהכלא של 255 אסירים בטחוניים שרוכזו ב'קציעות'. האסירים טופלו על ידי סגל 'קציעות' והועברו למחסום ביתוניה. שם שב"ס פיקד לראשונה על מבצע כזה והיתה זו טבילת האש של הארגון. היינו אחראים על פעילות המשטרה וגם על זו של הצבא. שב"ס התגלה במלוא עוצמתו וקיבלנו מחמאות אדירות".

מה החלום שלך לארבע השנים הקרובות?

"החלום הגדול ביותר שלי הוא שיפור תרמית הארגון בעיני הציבור. אני גם חולם שאחוז הרצידיביזם יפחת מאוד כתוצאה מהפעילות שלנו. אני כמובן רוצה שלא ייפצעו אסירים ושלא יקפחו את חייהם, שהסוהרים ינהגו באסירים בשיקול דעת, שהארגון יהיה מחובר לקהילה, לציבור ולערכים של החברה הישראלית. שגאוות היחידה שלנו תתחזק - הגאוה שלי, של בני משפחתי, של הסוהרים ובני משפחותיהם - גאוה להיות שותפים לעשייה הזו.

בשלושת החודשים שחלפו גיליתי שאני מאוד גאה להיות נציב שב"ס. וככל שאני מעמיק ולומד, אני רואה את המורכבות ואת החשיבות של התפקיד שלקחתי על עצמי. אני גאה לפקד על הארגון ועל סוהריו הנפלאים והמסורים. בהזדמנות זאת אני מבקש לברך את כלל עם ישראל ובמיוחד את סגל שרות בתי הסוהר ולמשפחות, שנה טובה ומוצלחת, שנה של עשייה ואושר"

מצבם הפיזי של חלק מבתי הכלא מטריד את נציב שב"ס ולכן החל לטפל גם בנושא זה. דו"ח הסנגוריה השנתי משנת 2006 שפורסם לא מכבר, מבקר קשות את טיפול שב"ס בנושא. זאת, אומר נציב שב"ס, למרות שקודמיו בתפקיד השקיעו לא מעט בתחום. המצב לא טוב, הוא מודה. על שולחנו מונחים מסמכים שאסף, כולל צילומים מיוחדים המדגימים את המצב המבני הגרוע של חלק מהמתקנים. בסופו של דבר, יהיה עליו להתמודד מול משרד האוצר בדרישה להקצאת משאבים נוספים.

בני קניאק שם לו למטרה לשפר את תנאי המחייה האסירים. "אני מקבל כאן תמיכה מהמשרד לבטחון הפנים ומהשר. המטרה היא ליצור תוכנית רב-

שנתית לשיפוץ האגפים הישנים בתוך בתי הסוהר. השופט ברק אמר פעם משפט חשוב: 'אופייה של חברה נאורה נבחן באופן שבו היא מתייחסת לאסיריה'. שמעתי אותו כשנאם בטקס פתיחת בית הסוהר 'צלמון' לפני כמה שנים, והשורה הזו מהדהדת באוזני עד היום. המשמעות היא שצריך לטפל באסירים, בתנאי המחיה שלהם, לנסות למנוע התאבדויות ולשפר את שירותי הרפואה בכלא. יש לנו תוכניות טיפול איכותיות בנוער ובמבוגרים. הדרך בעיני היא לתרום לאסיר כאדם, ולא ליטול ממנו צלם אנושי".

האם מתבצע טיפול יעיל ומערכתי באסירים במדינת ישראל?

"יש בעיה עם הרצף הטיפולי במדינת ישראל. עם שחרורם של האסירים מבית הכלא, עליהם להשתקם בקהילה. לאן הם יחזרו לאחר ריצוי העונש? משרד החינוך אחראי על החינוך, משרד הרווחה - על הפנימיות, שירות בתי הסוהר והרשות לשיקום האסיר אחראים על האסירים. אבל מרגע שהאסיר משתחרר, אין לנו עוד קשר עמו, ולכן יש השלכות משמעותיות לגבי סיכויי לתפקד בחברה. אם האסיר קיבל אצלנו תחליף סם, כגון מטדון, אין מי שימשיך לתת לו את הסם בקהילה אלא אם הוא מצטרף לתוכנית מיוחדת. עברייני שנמצא מחוץ לכותלי הכלא עלול לגרום נזק כלכלי גבוה מאוד למדינה אם לא ימשיכו לטפל בו, ועל כן מובן שההשקעה של שב"ס באסירים תורמת לא רק חברתית וערכית, אלא גם כלכלית. אני מתכוון להציע שיתוף פעולה עם רשויות מקומיות, הרשות לשיקום האסיר ועם הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול, על מנת ליצור רצף טיפולי באסיר המשתחרר. הצגנו את הנתונים האלה לראש הממשלה אהוד אולמרט, שהתרשם מהגישה שלנו, ובעקבותיה החליט להגיע לביקור בכלא 'חרמון'".

שב"ס הופך לארגון כליאה לאומי. מהי משמעות התהליך בעיניך?

"אנחנו נמצאים בתהליך קליטה של בתי המעצר המשטרתיים והלויזיים, ובשלוש השנים האחרונות הועברו כל בתי הסוהר הצבאיים. שב"ס הופך להיות הארגון היחיד שאחראי על כליאה בישראל. אלה העובדות. המשמעות היא שאנחנו צריכים לייצר מספיק מקומות כליאה כדי לעמוד בצרכים של השב"כ, המשטרה והצבא. זו בעיה שאנחנו מנסים לפתור, ואחד הפתרונות הוא הפרטה.

"בימים אלה מוקם בארץ בית סוהר פרטי, היחיד בארץ שיופעל באמצעות יום פרטי. במקביל, עדיין מתנהל ויכוח ציבורי בעניין הפרטה. אנחנו נעשה מה שהחוק יטייל עלינו. בכל מקרה, גם בית הסוהר הפרטי יהיה על פי החוק בפיקוח שב"ס. הייתי מצפה ליותר מעורבות ציבורית בעניין, שדעת הקהל תישמע, אבל אני חושש שהציבור אינו מבין לעומק את משמעות התהליך הזה, וחבל".